

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ ΣΤΗ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ

Μια ερμηνευτική πρόταση διαχείρισης της μνήμης της πόλης

Μάνος Μικελάκης

Αρχαιολόγος

Στο πλαίσιο της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς, ένα σύνολο από ιδέες και εφαρμογές επιχειρούν σήμερα να αποκαταστήσουν τη σχέση του σύγχρονου ανθρώπου με τα μνημεία και το παρελθόν του. Η απομόνωση, η απώλεια της ταυτότητας σε μια ολοένα και πιο απρόσωπη πόλη, η συνειδητή ενός παρόντος που ραγδαία χάνεται και μεταβάλλεται σε παρελθόν, επιτάσσουν την ανάληψη δράσης τόσο από τους ιθύνοντες όσο και από τα ίδια τα άτομα προς την κατεύθυνση αυτή. Η διεθνής θεατρική πλατφόρμα, που πραγματοποιήθηκε στη Ρωμαϊκή Αγορά με την υποστήριξη της Ελληνικής Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον γενικό τίτλο «Mindscap», επιχείρησε να αποδώσει το εγγενές νόημα του αρχαιολογικού χώρου ως εμπειρίας, σχέσης και χρήσης. Παράλληλα, μέσα από την καλλιτεχνική δημιουργικότητα αναδειχθηκαν μουσειολογικές πρακτικές οι οποίες μπορούν να ενισχύσουν την επικιωνία των πολιτών με την αρχαιολογική κληρονομιά.

1. Η συμμετοχή της συγγραφικής ομάδας Artus Company με το έργο «Brother kills brother - Stop the stone killing». Το αρχιτεκτονικό στοιχείο του κίονα αποκόπτεται στο πλαίσιο της θεατρικής πρόχεις οντολογικό περιεχόμενο.

Η θεατρική παράσταση «Mindscap» στη Ρωμαϊκή Αγορά αποτελεί μια δράση της Καλλιτεχνικής Σκηνής της Κεντρικής Ευρώπης (Platform Culture Central Europe¹), η οποία φιλοεξηγήθηκε από την Ελληνική Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η βασική ιδέα ήταν να αποκατασταθεί η λειτουργική ταυτότητα της αγοράς ως τόπου συνάντησης των πολιτών και ανταλλαγής αγαθών και ιδεών. Πηγή έμπνευσης στάθηκε το έργο του φημισμένου πολωνού σκηνοθέτη Γέρζυ Γκροτόφσκι και τα «έργα-γεγονότα» του. Εμπνευσμένος από την αρχαία τραγωδία, ο Γκροτόφσκι πρότεινε την έκφραση προσωπικών βιωμάτων μέσα από τον αυτοσχεδιασμό. Οι ερμηνευτές που κλήθηκαν να συμμετάσχουν εργάστηκαν βάσει της μεθόδου του στη θεματική «βιογραφίες σημαντικών πνευματικών και καλλιτεχνικών προσωπικότητων» ή σε προσωπικά βιώματα και μνήμες. Απώτερος στόχος ήταν η δημιουργία ενός φόρουμ πολιτιστικού διαλόγου και η διεθνής πολιτιστική συνεργασία με δραστηριότητες που έχουν τις ρίζες τους σε κοινές παραδόσεις και ενδιαφέροντα.

Έτσι η Ρωμαϊκή Αγορά μέσα από τη θεατρική σύμβαση κατέστη μια εφήμερη αγορά θεάτρου. Τα εμπνευόμενα που διακινήθηκαν δεν ήταν υλικά αλλά πνευματικά αναπτύγματα. Οι πολίτες που προσήλθαν στην αγορά έκαναν έναν διαφορετικό αρχαιολογικό περίπατο. Η αρχαία οδός, μέσα από την παλέτα των φωταγμάτων από

α

νέον, απέπνεε την οικειότητα των δρόμων της σύγχρονης πόλης. Στο υπάρχουν σκηνικό διαμορφώθηκαν μικρές υπαίθριες θεατρικές σκηνές υπό τη νοητή σκέπη του ιωνικού περιτυλιού. Οι θρυμματισμένοι κίονες, η κρηπίδα, τα ψηφιδωτά δάπεδα, ένα φυσικό ξέσμα αποτέλεσαν ενεργά στοιχεία του δρώμενου. Η μουσική επένδυση ένα παλιμψηστο μουσικών παραδόσεων, κλασικής, έθνικ, ηλεκτρονικής. Ο κόσμος κινούνται ελεύθερα παρατηρώντας, συνομιλώντας, ερμηνεύοντας μέσα από τα δικά του βιώματα τον νεόκοπο μικρόκοσμο του αρχαιολογικού χώρου. Η βραδιά ολοκληρώθηκε στο «Τραπεζί της Φιλίας», το οποίο δέσποζε στο κέντρο του αιθρίου, με καλό κρασί και θερμή συζήτηση ανάμεσα στους ηθοποιούς και τους θεατές.

Η θεατρική αυτή πρόταση, ως πράξη διαχείρισης της μνήμης και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, αποτελεί δοκιμασμένη επιλογή για αρκετές από τις θεατρικές ομάδες που συμμετείχαν. Ο θεατρικός αυτοσχέδιασμός χρησιμοποιήθηκε για τη δραματοποίηση, την εμπύχωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις εκδηλώσεις του θιάσου Cataracts σε ερειπωμένα βιομηχανικά κτήρια, μεσαιωνικά μνημεία ή σύγχρονα κτήρια ή τις παραστάσεις του καλλιτεχνικού διευθυντή Beda Percht σε μνημεία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Η δραματοποίηση αυτή αποσκοπεί στο να ενεργοποιήσει τη στατικότητα της αρχιτεκτονικής, η οποία πέρα από χώρος, δομή, εικόνα είναι κυρίως εμπειρία, λειτουργία και σχέση ζωής. Υπάρχει μέσα από το γεγονός, τη δράση, τη χρήση της. Επιμένω, ο μόνος τρόπος να ανακαλύψουμε τα εγγενή νοήματά της είναι η κατασκευή «γεγονότων σκέψης», όπως χαρακτηριστικά επισμαίνει ο Μισέλ Φουκώ - να διαμορφωθούν πράξεις και συνακόλουθα δρώμενα με το παρελθόν και το μέλλον των μνημείων στη σύγχρονη πόλη.

Παρουσίαση και ερμηνεία του θεατρικού δρώμενου «Mindscape»

Το πρώτο διακύβευμα της θεατρικής σύμβασης ήταν στο επίπεδο της αισθητικής πρόσληψης του μνημείου. Η πρόταση της ελληνικής «Ομάδας

β

Όραμα» με το φωτισμό από νέον αποτύπωσε μια νεωτερική θεώρηση της αισθητικής του ερειπίου. Η ασυνέχεια του χώρου εγγραφεται σε μια ασυνέχεια στο χρόνο. Στο πρόπλο αποτυπώνονται τα φώτα της σύγχρονης μεγαλούπολης, αφαιρώντας έτσι από το μνημείο τη συγκινησιακή αύρα της «λευκής αγνότητας» του. Οι κίονες, άλλοι όρθιοι και άλλοι πεσμένοι, διατρώσαν το δυναμικό της φθοράς, αποκάλυπτοντας έτσι τη δομική νομοτέλεια του κτίσματος. Η νέα εικαστική εγκατάσταση συστούσε ένα αισθητικό και ιδεολογικό πρόβλημα στο μνημείο. Προς την ίδια κατεύθυνση κινήθηκαν οι εικαστικές αναζητήσεις των Janett Sumbera και Brigitta Schollbauer και το art de la table του «Τραπεζιού της Φιλίας». Πάνω στο σωζόμενο ψηφιδωτό του αιθρίου, ο εισερχόμενος επισκέπτης είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει την καλλιτέχνη καθώς εργάζεται πάνω σε μικρά υπαίθρια γλυπτά δανευσμένα από τον πλούτο των αρχαιοελληνικών θεμάτων-συμβόλων. Η εικαστική εγκατάσταση συνεχίζονταν στον σωζόμενο τοίχο της ιωνικής στοάς. Η καλλιτέχνη, σε ρόλο μοντέλου, συμπλήρωνε το πρωτότυπο αυτό κολλάζ από πίνακες, χρώματα και αντικείμενα.

Η θεατρική σύμβαση-ανατροπή προσαπατούσε μια διαφορετική αισθητική πρόσληψη και αντιμετώπιση του ερειπίου. Ωστόσο, αυτό επιτυγχάνονταν μέσα από το υπαρκτικό γεγονός που παρουσιάζονταν και τη δραματοποίηση του μέσα από μια σύγχρονη ματιά για το παρελθόν. Ο κόσμος όσο νύχτωνε κατηφορίζε ευλαβικά στο μεγάλο αιθρίο. Η αγορά έοφυζε από πλάνητες πολίτες. Κατά συντροφιάς συγκεντρώνονταν μπροστά από τα νεόκοπα θεατρικά καταστήματα και ψηφιστά αντάλλασαν εντυπώσεις, κρίσεις, αναμνήσεις. Θαμμένες εγγραφές του χώρου ανασύρονταν στα φώτα της σύγχρονης πόλης. Οι απόρροιας συναντήσεις διαδέχονταν η μια την άλλη. Ανάμεσα στα διάσπαρτα κατάλοιπα της Sandra Hofstotter της ομάδας Cataracts παρουσίαζε με έντονες χορευτικές κινήσεις την καθημερινότητα των γυναικών της Αυστρίας, όπως σκιαγραφήθηκε από την Ελφρίντε Γέλνικ. Συνεχίζοντας τον περίπατο και ενώ στο κέντρο του αρχαιολογικού χώρου στρώνονταν με πολύχρωμα επιτραπέζια γλυπτά το δείπνο της φιλίας, η παράσταση της

2.0-β. Υπαίθρια γλυπτά και εικαστικές αναζητήσεις των Janett Sumbera και Brigitta Schollbauer σε σωζόμενο υλικό κατάλοιπα της ιωνικής στοάς.

3. Η πρόταση της ελληνικής «Ομάδας Όραμα» με το φιλμ από νέον αποτίμπει μια νεωτερική βεβαίωση της αισθητικής του ερείπιου.

ομάδας Phenomenon Theatre από τη Σλοβακία διενεργούσε μια διαφορετική ανασκαφή στο χώρο. Στο πλαίσιο του έργου Bio-logic, βασισμένο στη βιογραφία του σχεδιαστή L. Vychodil, είχε διαμορφωθεί ένα υποτιπώδες σκάνιμα. Στο περιγράμματά του ο θεατής καλούνταν να αποκαλύψει τις μισοθαμμένες σελίδες ενός ημερολογίου ανασκαφής, μιας εσωτερικής ενδοσκόπησης του πρωταγωνιστή. Κάθε σελίδα και ένα μήνυμα: Αρμονία-αγώνας, κατακόρυφος-οριζόντιος, γεωμετρικότητα-οργανικότητα, σύνδεση-αποκοπή, διατάραξη-επιδιόρθωση, διχοτόμηση-εγγύτητα, επανάληψη-διαφορετικότητα, κατασκευή-καταστροφή, πρόσθεση-υποδομή. Μια ανασκαφή άλλωστε δεν πρέπει να εκλαμβάνεται μόνο ως αποδείξιωση των μηνυμάτων που αποκαλύπτουν τα αναδυόμενα ίχνη, αλλά και ως μια καταβύθιση στα εσωτέρα στρώματα, στα ουσιαστικότερα νοήματα της ιστορίας, της βιογραφίας του πολιτισμού μας.

Τα έργα-γεγονότα συνεχίζονταν στην άλλη πλευρά του περιουτίου με τις θεατρικές ομάδες της Ουγγαρίας, της Αυστρίας και της Σλοβενίας. Η νεωτερική προσέγγιση και ανατροπή των τριών αυτών δράσεων ανιστάτο στη χρήση των υλικών καταλοίπων του αρχαιολογικού χώρου όχι μόνο ως σκηνικού αλλά και ως δραματουργικού στοιχείου του έργου. Ένας αναλημματικός τοίχος, μια σειρά κιόνων, ένα αδρά σχηματισμένο δωμάτιο-κατάστημα στοάς, ενέχουν για τον επισκέπτη του αρχαιολογικού χώρου σαφή γνωσιακά μηνύματα για τη θέση, την κατασκευή και τη χρήση τους. Στις θεατρικές βιογραφίες που παριστάονταν, καθένα από τα αρχιτεκτονικά αυτά στοιχεία αποκτούσε ένα διαφορετικό, σχεδόν οντολογικό περιεχόμενο. Η κανονιστική βεβαιότητα της σύνδεσης της μορφής με τη λειτουργία ακυρώνονταν μέσα από τη «γεγονοποίηση» των υλικών καταλοίπων. Θα μπορούσαμε έτσι να μιλήσουμε για μια νεωτερική ερμηνεία-διαχείριση της αρχαιολογικής κληρονομιάς. Οι ομάδες που συμμετείχαν αντιμετώπιζαν τα μνημεία ισότιμα προς τις δικές τους μνήμες ή τις βιογραφίες των προσώπων τα οποία επέλεξαν να ερμηνεύσουν. Το μνημείο δεν τους αφορούσε ως αρχαιολογικό κατάλοιπο ή αρχιτεκτονικό στοιχείο, ως εγγεγραμμένη μνήμη μιας συγκεκριμένης λειτουργίας και χρήσης στο χώρο. Το χρησιμοποίησαν σαν υλικό ονείρου στην ελεύθερη και δημιουργική συγγραφή ενός σεναρίου ζωής, της δικής τους και του τιμώμενου προσώπου.

Οι κίονες για την ουγγρική ομάδα Artus Company με το έργο με τίτλο «Brother kills brother - Stop the stone killing» αποκτούσαν τη σωματική υπόσταση των ποδιών τους, ώστε τα ίχνη του παρελθόντος να λειτουργούν ως προέκταση των δικών τους βημάτων στο χρόνο. Για την αυστριακή ερμηνεύτρια Marion Hackl, η οποία παρουσίασε τη βιογραφία της κυρίας Zittel –εμνευσμένη από το έργο *Heldenplatz* (Πλατεία Ηρώων) του Τόμας Μπέρνχαρντ–, το δωμάτιο της στοάς μεταμορφώθηκε στο μικρόκοσμο της οικιακής οικονομίας που ερωτεύτηκε τον καθηγητή. Για την ηθσποιά Snježana Premus από τη Σλοβενία ένας αναλημματικός τοίχος αποτέλεσε τον τόπο όπου σύμφωνα με τον αρχέγονο σλοβακικό μύθο η πανεμορφη Vída απελευθερώθηκε από τα δεσμά του συζύγου και του παιδιού της. Τα νοητά τοπία της

αρχαίας αγοράς ολοκληρώθηκαν με την πολωνική συμμετοχή της ομάδας Cogitatur Theatre, η οποία παρουσίασε μέσω ενός θεατρικού δράματος του δρόμου μια τριμερής ιστορία για την ανθρώπινη ύπαρξη. Μετά τη λήξη της παράστασης η αρχαία αγορά γέμισε από τους ψιθύρους και τα γέλια των επισκεπτών, οι οποίοι απολάμβαναν το Τραπέζι της Φιλίας. Συνδυασιμότητες στη γιορτή αυτή συνέχισαν να εφευρίσκονταν τα προσωπικά «τοπία του νου» τους, όπως ανασύρθθηκαν μέσα από τις εικόνες, τα λόγια και τις κινήσεις των έργων-γεγονότων.

Μια εναλλακτική πρόταση για την ερμηνεία της μνημειακής κληρονομιάς

Οι ποικίλες θεωρητικές προσεγγίσεις έχουν προβάλει τα τελευταία χρόνια μια συστηματική διάκριση και ανάλυση των αξιών της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς σε μια προσπάθεια ορθολογικής διαχείρισής της. Εν συντομία, σύμφωνα με την πιο πρόσφατη μελέτη του Bernard M. Feilden²⁸, οι αξίες ενός μνημείου μπορούν να διακριθούν σε συγκλησιακές (θαυμασμός, ταυτότητα, ιστορική συνέχεια, πνευματική-συμβολική συνέχεια, ιερότητα), πολιτισμικές (αξία ιστορική, αρχαιολογική, αισθητική, αρχιτεκτονική, τεχνολογική, συμβολική) και χρηστικές (αξία λειτουργική, οικονομική, κοινωνική, πολιτική), καλύπτοντας όλη την έκταση των ερμηνευτικών προσεγγίσεων του. Το δρώμενο «Mindscape» μέσα από τη βιωματική επικοινωνία της θεατρικής πράξης ανεδείξε άλλη μια συγκλησιακή αξία της κληρονομιάς, αυτή της οικειότητας. Η εμπειρία μιας άλλης αγοράς επέτρεψε την εγγραφή του μνημείου στην προσωπική «χάρτα» των αναμνήσεων του στοχοστικού πλάνουτα εκείνης της βραδιάς. Η ανάκληση της ανάμνησης αυτής, είτε ως όνειρο είτε ως τραύμα, τοποθέτησε το μνημείο στο κέντρο των αισθητικών, συγκλησιακών, και διανοητικών του αναλήψεων. Σε κάθε περίπτωση, διαμορφώθηκε το πλαίσιο για να στοχοσθεί ο επισκέπτης σχετικά με το ίδιο το μνημείο, τη χρήση και την ιστορία του, το παρελθόν και το μέλλον του. Οι συζητήσεις στο Τραπέζι της Φιλίας δεν περιορίστηκαν μόνο στα θεατρικά δρώμενα αλλά και στις αντικρουόμενες εντυπώ-

σεις που άφησε η συνύπαρξη μιας «ραπτομηχανής και μιας ομπρέλας πάνω στην ανατομική τράπεζα», για να μεταφέρουμε δανειζόμενοι τη φρασεολογία των σουρεαλιστών την εντύπωση εκείνης της βραδιάς.

Το στοιχείο της έκπληξης, της σουρεαλιστικής ανατροπής της υπάρχουσας εικόνας του αρχαιολογικού χώρου, επέτρεψε να αναγνωριστεί η κληρονομιά όχι ως παρελθόν, ως τετελεσμένο συμβάν αλλά ως δυνατότητα ενός αλλιώτικου μέλλοντος. Από την άλλη η εσωτερική σύγκρουση ανάμεσα στην ακεραιότητα και στην ασφάλεια του παρελθόντος με τη δυναμική και την αβεβαιότητα του μέλλοντος ανέδειξε μια συγκρατημένη αμφισβήτηση ως προς την ορθή αντιμετώπιση των συμβολικών και συγκινησιακών αξιών του μνημείου. Σε κάθε περίπτωση όμως ο βασικός στόχος της ερμηνείας του⁴, όπως προσδιορίζεται από τη μουσειολογία και την πολιτιστική διαχείριση είχε επιτευχθεί. Η θεατρική πλατφόρμα «Mindscape», επενδύοντας στα τοπία του νου τη βιωματική εμπειρία και το στοιχείο της έκπληξης και του εντυπωσιακού, κατάφερε να πείσει για τις προθέσεις της και να προβληματίσει τους παρευρισκόμενους. Μια εβδομάδα μετά ο χώρος της αρχαίας αγοράς θα φιλοξενούσε τους Δερβιτήδες σε μια αναπαράσταση της ιερής τελετουργίας τους, στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας. Τα τοπία της μνήμης και του νου για τον συγκεκριμένο αρχαιολογικό χώρο θα φορτιζόνταν με νέες εγγραφές.

Προς την ίδια κατεύθυνση διαχείρισης της μνήμης και της πολιτιστικής κληρονομιάς κινηθήκαν στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας ο κύκλος «Ιερές Μουσικές»⁵, οι εικαστικές παρεμβάσεις σε σημαντικά ιστορικά μνημεία της Θεσσαλονίκης (λουτρά «Παράδεισος», Επταύριον, Παζάρ Χαμάμ-Λουλουδάδικα), η παράσταση «Η πολιορκία της Κορίνθου» στον αρχαιολογικό χώρο της αρχαίας Κορίνθου, οι συναυλίες του Β. Παπαθανασίου στο ναό του Ολυμπίου Διός και του Ν. Ριωνάνι στη Δίωλο. Οι εκδηλώσεις αυτές ενίσχυσαν τη βιωματική σχέση του κοινού με την κληρονομιά. Και αυτό γιατί η μνήμη οικοδομείται πάνω στην ιδιαιτερότητά της και αυτό που οικοδομείται ξέρει να αναγνωρίζει τις ξένες δομές.

Αντί επιλόγου

«Οι νόμοι της τέχνης» γράφει ο Οδυσσεύς Ελύτης⁶ «είναι οι νόμοι της ζωής... Στην αντίληψή του καλλιτέχνη, ο αγώνας για τη σωτηρία του ανθρώπου είναι αγώνας για την ορθή έκφραση και τίποτα άλλο. Σε τέτοιο σημείο που θα έλεγα ότι και οι πλέον αντίθετες τοποθετήσεις απέναντι στο ίδιο πρόβλημα εξισώνονται αν η εν τέλη δικαίωσή τους είναι του νου αυτού υψηλού βαθμού». Συνακόλουθα, όπως και στον καλλιτέχνη, ο σκοπός του ερμηνευτή-διαχειριστή της κληρονομιάς θα πρέπει να είναι η κατάκτηση της ορθής στάσης και έκφρασης. Αν η βιομηχανία του πολιτισμού, η εμπορευματοποίηση των πολιτιστικών αγαθών και ο τουριστικός πολιτισμός είναι η αναπόδραστη σημερινή πραγματικότητα, το ζητούμενο πρέπει να είναι η αναζήτηση ενός ορίου, με την αρχαιοελληνική έννοια της λέξης. Γιατί όριο δεν είναι αυτό στο οποίο σταματάς κάτι, αλλά αυτό από το οποίο

αρχίζει να παρουσιάζεται. Εκεί όπου καθετί αναγνωρίζεται, αποκτά συνοχή, οντότητα. Και το όριο στο οποίο ο σύγχρονος άνθρωπος αποκτά ταυτότητα, οντότητα και συνοχή είναι στην ελκρινή και ουσιαστική σχέση του με το παρελθόν και το παρόν της ζωής του, με την κληρονομιά και τις σύγχρονες ανάγκες του.

Σημειώσεις

1. *Mindscape*, μια θεατρική παράσταση έξι χωρών της Κεντρικής Ευρώπης και της Ελλάδας. *Ενημερωτικό Υπόμνημα για τον Τύπο*, Αθήνα 2003. Θα βρεθεί να ευχαριστούμε θερμά την κυρία Annelies Vilim για το εποπτικό υλικό που συνούδεσε το άρθρο.
2. Μ. Κορρές, «Πολιτιστική κληρονομιά από τον 20ό έως τον 21ο αιώνα. Απολογισμός και προοπτικές», *Πρακτικά 10ού Πανελληνίου Αρχαιολογικού Συνεδρίου, ΣΑΔΑΖ-Πανελλήνια Ένωση Αρχαιολογικών, «Η αρχαιολογική και η ελληνική πόλη στον 21ο αιώνα»*, Αθήνα 2002, σ. 699-717.
3. Με τον παρρηλιασμό αυτό σχολίασε ο Β. Tschumi η θεωρία των J. Derrida - M. Foucault για μια «αρχιτεκτονική γεγονός» που δεν αποσκοπεί να εκπληρώσει κατασκευαστικές ή λειτουργικές ανάγκες αλλά να αποδώσει στα υλικά στοιχεία ένα οντολογικό περιεχόμενο: «Ας συσχετίσω την παραπάνω συλλογιστική με την έννοια του οσφ. ενός οσφ που να είναι αποτέλεσμα κάποιου στον διαμεσοποιημένο πολιτισμό, στον πολιτισμό των εικόνων, πρέπει να ξεπεράσει τον ορισμό του W. Benjamin και να συνδυάσει την ιδέα της λειτουργίας ή της δράσης μ' εκείνη της εικόνας σε μια μοναδική κατάσταση: είναι άλλωστε (η αρχιτεκτονική) ο μόνος τομέας γύρω από εξ ορισμού συνδυάζει έννοια και εμπειρία, εικόνα και χρήση, εικόνα και κατασκευή», Β. Tschumi, «Κόσμος αστικής έννοιας», *Μετατόπιση* (φθινόπωρο 1997), σ. 42-45.
4. Η ερμηνεία είναι τέχνη, μια αλληλεδραστική επικοινωνιακή διαδικασία με ψυχολογικό και εκπαιδευτικό περιεχόμενο. Δεν περιγράφει μόνο γεγονότα, αλλά αναδεικνύει έννοιες και σχέσεις, παρακινώντας τον επισκέπτη να ασκήσει τη σκέψη του και να αποκομίσει καινούργιες γνώσεις. Αναδεικνύει τη σημασία του πολιτιστικού πούρου σε τοπικό ή διεθνές επίπεδο και έχει ως στόχο να μετρώσει το μήνυμα της αναγκαιότητας της προστασίας του.
5. Οι ιερές μουσικές και τα τελετουργικά δράματα παρουσιάστηκαν σε σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους με σαφείς συνειρμικούς δεσμούς: στους Δελφούς παρουσιάστηκαν μόνον από το θιβέτ, στο Ασκληπιείο της Κω χοροί της έκτασης και της βεράσιος των Ελληνόφωνων της Κάτω Ιταλίας, στο Κάστρο της Οίας τελετούργησαν από τη χαβρία για τους θεούς των ηραιτών, στο Κάστρο του Ρεθύμνου Δερβιτήδες, κ.ο.κ. Έτσι η αρχαιολογική κληρονομιά ερμηνεύθηκε ως οικουμενικό σύμβολο για την προσηγορία και το διάλογο των πολιτισμών, υπερβαίνοντας και προβάλλοντας παράλληλα την πολιτισμική αεία και ταυτότητα κάθε τόπου.
6. Ο Ελύτης, *Τα δημόσια και τα ιδιωτικά*, *Εν λευκώ*, Αθήνα 1992, σ. 5.

Theatrical Performances in the Roman Agora: A Proposal for the Conduct of the City's Heritage

Manos Mikelakis

The theatrical performance *Mindscape* in the Roman Agora of Athens was an activity of the Platform Culture Central Europe hosted by the Greek Presidency of the European Union. The basic idea was the restoration of the functional identity of the Agora as a place where citizens are assembled and goods and ideas are exchanged. Source of inspiration were the work of the famous Polish theatrical director Jerzy Grotowski and the "plays-happenings" and thematic was the play *Biographies*. Through the theatrical convention the Roman Agora thus became an ephemeral theatrical agora. The commodities traded were not material but spiritual offsprings, the citizens that attained experienced a different archaeological itinerary. The real objective of the theatrical performance laid on the one hand on the aesthetic perception of the monument and on the other on the functional value of the space. The columns, the stairs and the bressum wall of the Agora obtained a different, almost ontological content. Thus, we could claim a subversive interpretation-conduct of the archaeological heritage.